

VAN EKOLOJISİNDE YETİŞTİRİLEN BİNG, LAMBERT VE VAN KIRAZ ÇEŞİTLERİ ÜZERİNDE FENOLOJİK VE POMOLOJİK İNCELEMELER

Fikri BALTA⁽¹⁾ Tank YARILGAÇ⁽²⁾

(ARAŞTIRMA MAKALESİ)

ÖZET: Araştırmada, Van ekolojik şartlarında yetiştirilen Lambert, Van ve Bing kiraz çeşitlerinin fenolojik ve pomolojik özellikleriyle yıllık sürgün gelişim durumları incelenmiştir. Hem ekolojinin uygun olmasına hem de ekonomik potansiyelinin bulunmasına rağmen, şimdiye kadar üzerinde durulmamış kiraz yetiştiriciliğinin, yörede yapılabileceğine dair ümitvar sonuçlar alınmıştır.

PHENOLOGICAL AND POMOLOGICAL INVESTIGATIONS ON LAMBERT, VAN AND BING CHERRY CULTIVARS GROWN UNDER VAN ECOLOGICAL CONDITIONS

ABSTRACT: In the study, the phenological and pomological characteristics, and annual shoot developments of Lambert, Van and Bing cherry cultivars grown under Van ecological conditions were investigated. Promising results were taken that cherry cultivation underdeveloped in Van and its surroundings by now, will be able to achieve, although either the ecology is rather suitable or it have economic potential.

Key words: Cherry, cultivation, phenology, pomology, shoot development.

GİRİŞ

Anavatanı Güney Kafkasya, Hazar denizi ve Kuzey-Doğu Anadolu (1) olan Kiraz, ılıman iklim meyve türleri içerisinde meyvelerini en erken olgunlaştıran türlerden birisi olması (2,3) sebebiyle, üretim ve pazarlama

(1) Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, 65080 VAN

yönünden avantajlıdır. Ülkemizde ticari anlamda üretimi yapılan meyve türlerinin bölgeler itibariyle üretim miktarlarına göre, en az kiraz üretilen bölgelerin kapsamına giren Van ve çevresinde (4), sadece 93 ton kiraz üretilmektedir (5). Oysa, Vangölü havzası Doğu Anadolu Bölgesi içerisinde serin ve mütevil iklim meyve türlerinin yetiştiriciliğine uygun mikroklima alanlardan biridir. Bu durumda, hem ekolojide uygun hem de ekonomik potansiyeli olan Van ve çevresinde, kiraz yetiştiriciliğinin özendirilmesi ve özellikle standart çeşitlerin kullanılarak üretimin artırılması yöre ve bölge meyveciliğinin geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir.

Araştırmada, Van ekolojik şartlarında yetiştirilen Lambert, Van ve Bing kiraz çeşitlerinin fenolojik ve pomolojik özellikleriyle yıllık sürgün gelişim durumları incelenmiştir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmada, yedi yaşlı Lambert, Van ve Bing kiraz çeşitleri materyal olarak kullanılmıştır. Her çeşitten 3'er ağaç işaretlenerek, derim zamanında ağacın her yönünden tesadüfen yaklaşık 1'er kg meyve alınmış ve bu meyvelerden tesadüfen seçilen 50 meyve üzerinde ölçüm ve analizler yapılmıştır. Çeşitlerin meyve ağırlıkları, süda çözünebilir kuru madde miktarı (SÇKM), pH, titre edilebilir asitlik değerleri ile çekirdek ağırlıkları saptanmıştır. Ayrıca, çeşitlere ait ağaçlar üzerinde 10'ar sürgün işaretlenerek, 1993, 1994 ve 1995 yıllarında yıllık sürgün uzunlukları ölçülmüştür.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Van ekolojisinde yetiştirilen Lambert, Van ve Bing kiraz çeşitlerinin meyveleri Şekil 1, 2 ve 3'de, yapılan fenolojik gözlemler Çizelge 1'de, pomolojik incelemeler Çizelge 2 ve Şekil 4, 5, ve 6'da, yıllık sürgün gelişim durumlarına ilişkin sonuçlar da Çizelge 3 ve Şekil 7'de sunulmuştur.

Çizelge 1'de görüldüğü gibi incelenen kiraz çeşitlerinde tomurcuk patlaması, çiçeklenme başlangıcı, tam çiçeklenme, çiçeklenme sonu tarihleri arasında sadece bir kaç günlük farklar gözlenmiştir. Gerek hasat tarihleri gerekse tam çiçeklenmeden hasata kadar geçen gün sayıları arasında ise en fazla bir haftalık farklar tespit edilmiştir. Nitekim, Bing çeşidi 23 Haziran, Van çeşidi 25 Haziran ve Lambert çeşidi 30 Haziran tarihinde hasada gelmişlerdir. Bununla beraber, tam çiçeklenmeden hasada kadar geçen gün sayıları, sırasıyla 37 gün (Bing), 40 gün (Van) ve 44 gün olarak saptanmıştır. Van ve çevresinde yetiştirilen mahalli kiraz çeşitlerinde hasat tarihlerinin 9-

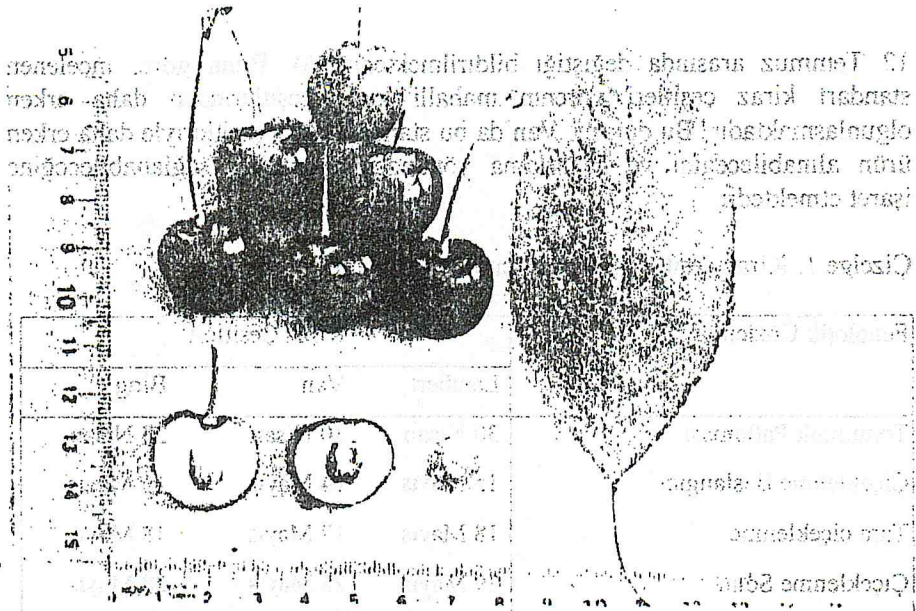

12 Temmuz arasında değiştiği bildirilmektedir (6). Buna göre, incelenen standart kiraz eşitleri yörenin mahalli kiraz çeşitlerinden daha erken olgunlaşmaktadır. Bu durum, Van'da bu standart kiraz çeşitleriyle daha erken ürün alınabileceğini ve pazarlama yönünden avantajlar sağlanabileceğine işaret etmektedir.

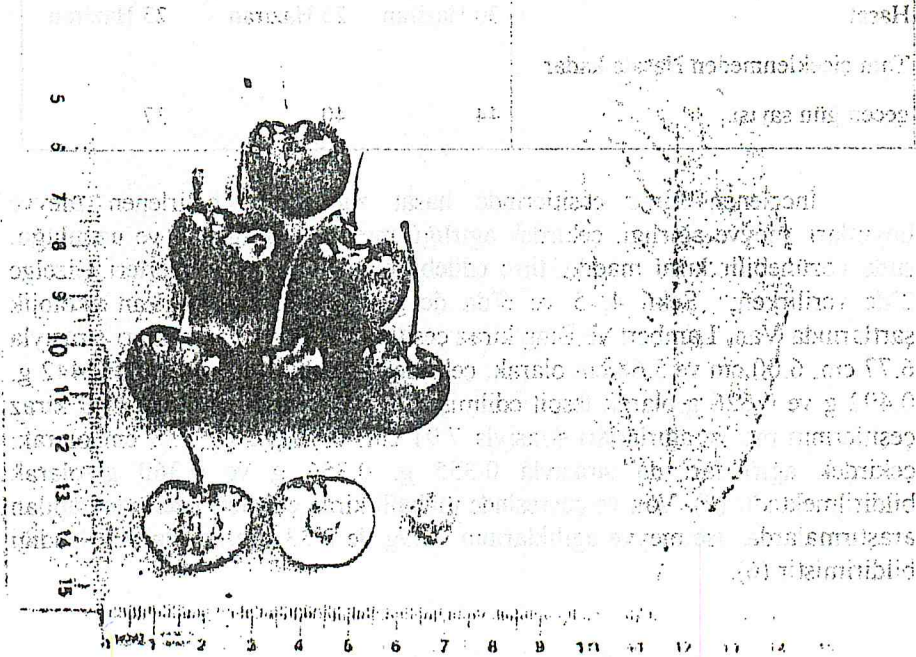
Çizelge 1. Kiraz eşitlerinde bazı fenolojik gözlemler

Fenolojik Gözlemler	Kiraz eşitleri		
	Lambert	Van	Bing
Tomurcuk Patlaması	30 Nisan	30 Nisan	28 Nisan
Çiçeklenme Başlangıcı	15 Mayıs	14 Mayıs	15 Mayıs
Tam ieklenme	18 Mayıs	17 Mayıs	18 Mayıs
Çiçeklenme Sonu	29 Mayıs	28 Mayıs	28 Mayıs
Yaprakların Sararmaya Başlaması	10 Eyll	31 Ağustos	2 Eyll
Hasat	30 Haziran	25 Haziran	23 Haziran
Tam ieklenmeden Hasata kadar geçen gün sayısı	44	40	37

İncelenen kiraz çeşitlerinde hasat zamanında belirlenen meyve boyutları, meyve ağırlığı, çekirdek ağırlığı, meyve sapı ağırlığı ve uzunluğu, suda çözünebilir kuru madde, titre edilebilir asitlik ve pH değerleri izelge 2'de verilirken; Şekil 4, 5 ve 6'da de grafiklendirilmiştir. Van ekolojik Şartlarında Van, Lambert ve Bing kiraz çeşitlerinde meyve ağırlıkları sırasıyla 6.77 cm, 6.00 cm ve 5.68 cm olarak; çekirdek ağırlıkları ise sırasıyla 0.442 g, 0.492 g ve 0.626 g olarak tespit edilmiştir. Yalova Şartlarında ise aynı kiraz çeşitlerinin meyve ağırlıkları sırasıyla 7.91 cm, 7.60 cm ve 7.28 cm olarak; çekirdek ağırlıkları da sırasıyla 0.355 g, 0.356 g ve 0.360 g olarak bildirilmektedir (2). Van ve çevresinde mahalli kiraz eşitleri üzerinde yapılan araştırmalarda ise meyve ağırlıklarının 2.49g ile 3.33 g arasında belirlendiği bildirilmiştir (6).

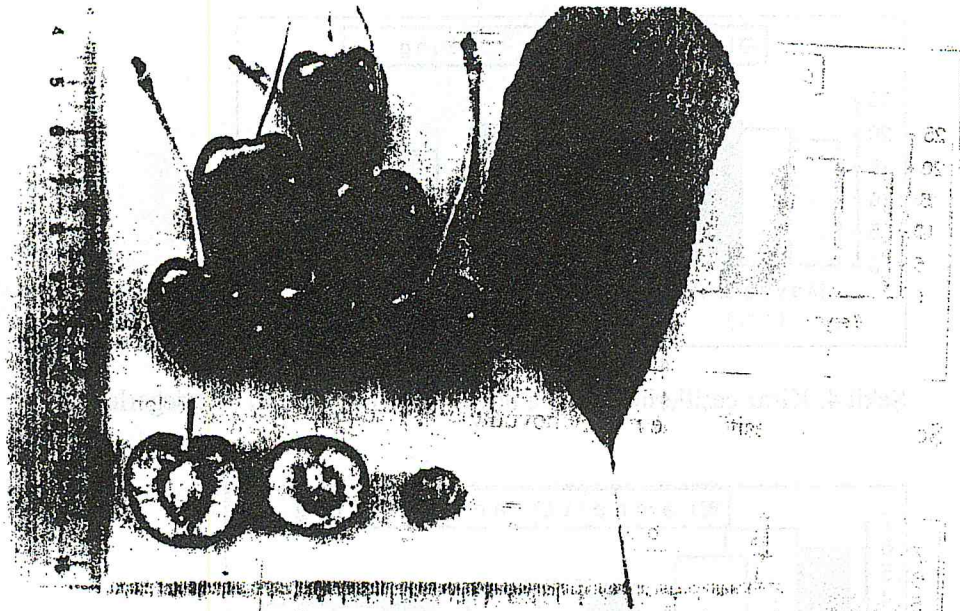

Şekil 1. Van ekolojisinde yetiştirilmiş Lambert kiraz çeşidinin meyveleri

Şekil 2. Van ekolojisinde yetiştirilmiş Van kiraz çeşidinin meyveleri

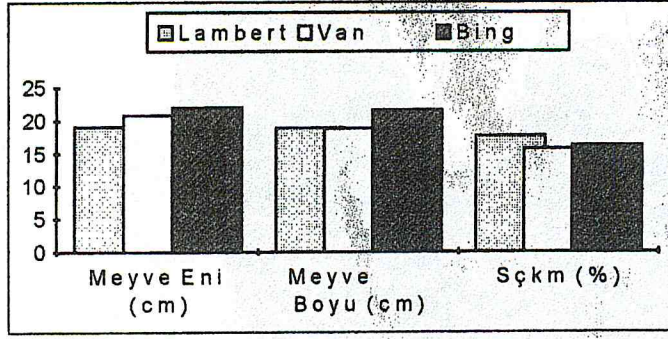

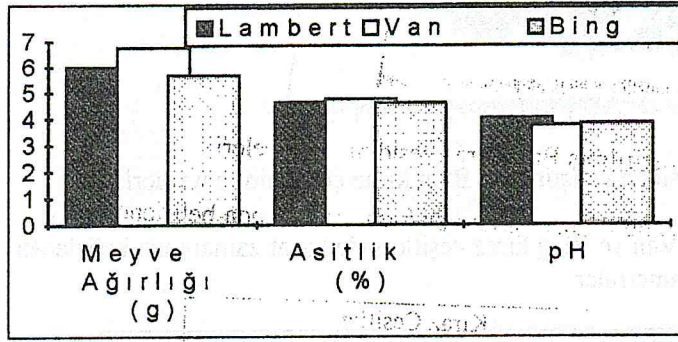
Şekil 3. Van ekolojisinde yetiştirilmiş Bing kiraz çeşidinin meyveleri

Çizelge 2. Lamber, Van ve Bing kiraz çeşitlerinde hasat zamanında belirlenen bazı parametreler

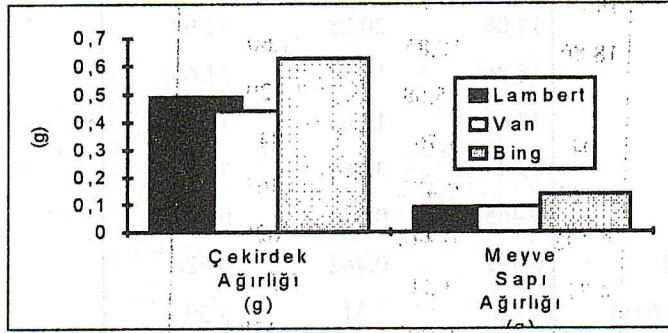
Hasat zamanında belirlenen bazı değerler	Kiraz Çeşitleri		
	Lambert	Van	Bing
Meyve Ağırlığı (gr)	6.00	6.77	5.68
Meyve Eni (mm)	19.08	20.88	21.98
Meyve Boyu (mm)	18.86	18.85	21.60
SÇKM (%)	17.63	15.68	16.20
pH	4.04	3.76	3.84
Asitlik (gr /Lt)	0.465	0.477	0.461
Çekirdek Ağırlığı (gr)	0.492	0.442	0.626
Meyve sapı Uzunluğu (cm)	4.31	3.31	5.59
Meyve Sapı Ağırlığı (gr)	0.090	0.092	0.138

Şekil 4. Kiraz çeşitlerinde meyve boyutları (cm) ve Şçkm (%) değerleri

Şekil 5. Kiraz çeşitlerinde Meyve Ağırlığı (g), Asitlik (%) ve pH değerleri

Şekil 6. Kiraz çeşitlerinde Çekirdek Ağırlığı (g) ve Meyve Sapı Ağırlığı değerleri

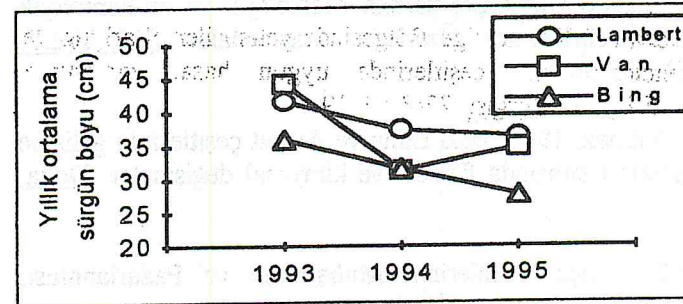

Bunun yanında, meyve boyutları bakımından da elde edilen veriler Yalova şartlarına göre yine düşük bulunmuştur. Nitekim, çalışmada çeşitlerdeki meyve eni değerleri 19.08-21.98 mm arasında, meyve boyu değerleri ise 18.85-21.60 mm arasında belirlenirken, Yalova şartlarında bu çeşitlerde meyve eni yönünden % 12.69 ile % 28.35, meyve boyu yönünden ise % 1.53 ile % 24.23 arasında değişen azalmalar kaydedilmiştir. Bütün bu değerlere göre, Van ekolojik şartlarında bu kiraz çeşitleri, Van'da yetiştirilen mahalli kiraz çeşitlerine göre daha büyük meyve, Yalova şartlarına göre ise daha küçük meyve, buna karşın daha iri çekirdek oluşturmaktadır. Öte yandan, Şçkm değerleri % 15.68 ile % 17.63 arasında, asitlik değerleri de 0.461 g/L ile 0.477 g/L arasında belirlenmiştir.

Çizelge 3'te incelenen kiraz çeşitlerine ait yedi yaşlı ağaçlarda 1993, 1994 ve 1995 yıllarında kaydedilen yıllık ortalama sürgün uzunlukları ile yaprak boyutları verilmiştir. Verilere göre, yıllık sürgün uzunlukları 27.80 cm ile 44.25 cm arasında değişirken, Lambert ve Van kiraz çeşitlerinin Bing çeşidine göre genel olarak daha uzun sürgünler oluşturduğu tespit edilmiştir. Ancak, çeşitlerin yıllık sürgün gelişimleri yıllara göre az da olsa azalma göstermiştir (Şekil 7).

Çizelge 3. Kiraz çeşitlerinde yıllık sürgün gelişim durumu ve yaprak boyutları

Çeşitler	Yıllık Ortalama Sürgün Uzunluğu (cm)			Yaprak Eni (cm)	Yaprak Boyu (cm)
	1993	1994	1995		
Lambert	41.55	37.37	36.40	5.61	11.78
Van	44.25	31.35	34.80	6.28	16.48
Bing	36.05	31.63	27.80	5.64	11.81

Şekil 7. Van ekolojisinde yetiştirilen kiraz çeşitlerinde yıllara göre ortalama sürgün uzunlukları

Sonuç olarak, Lambert, Van ve Bing kiraz çeşitlerinin, Van ekolojik şartlarında güzel ve lezzetli meyveler oluşturdukları görülmüştür. Fakat, hasat öncesi meydana gelen fizyolojik ve kimyasal değişimler ile hasatın ekolojik şartlara ve yıldan yıla değişebileceği, ayrıca hasat öncesi teknik ve kültürel uygulamaların olgunluk parametrelerinde değişimlerle yakından ilgili olabileceği (7, 8, 9) gibi hususlar bu tip çalışmalarda gözden uzak tutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

1. Özbek, S., 1978. Özel Meyvecilik. Çukurova Üniv. Ziraat Fakültesi Yayınları:28, Ders Kitabı:11, 486s, Adana.
2. Öz, F., 1988. Kiraz ve Vişne. TAV Yayınları. Yayın no:16, 80s, Yalova.
3. Anonim, 1992. Kiraz Çeşit Kataloğu. T.C. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Tar. Üret. ve Geliş. Gen. Müd., Yayın:359, Seri:18, Ankara, 65s.
4. Anonim, 1993. Tarımsal Yapı ve Üretim. T.C. Baş. Dev. İst. Enst., Ankara.
5. Güleriyüz, M., I. Bolat ve H. Padem, 1990. Doğu Anadolu Bölgesinde Bahçe Bitkilerinin Üretim ve Verimlilik Bakımından Değerlendirilmesi. Doğu Anadolüda Tarımın Verimlilik Sorunları Sempozyumu, Van, 80-93 MPM yayınları: 431, Ankara.
6. Tekintaş, F.E., M.A. Koyuncu ve R. Cangı, 1991. Van ve Çevresinde Yetiştirilen Mahalli Kiraz Çeşitlerinin Morfolojik ve Pomolojik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerinde Araştırmalar. Y.Y.Ü.Z.F. Dergisi, 1 (1): 35-54.
7. Köksal, A.İ. ve H. Yılmaz, 1992. Bazı Elma ve Armut çeşitlerinin gelişme ve olgunlaşmaları sırasında fiziksel ve kimyasal değişimler. Doğa, 16:669-686.
8. Karaçalı, I., 1990. Bahçe Ürünlerinin Muhafazası ve Pazarlanması. E.Ü. Basamevi, 413s, Bornova, İzmir.
9. Günel, T. ve I. Karaçalı, 1985. İç Ege Bölgesinde yetiştirilen Starking ve Golden Delicious elma çeşitlerinde uygun hasat zamanının saptanması. E.Ü.Z.F. Dergisi, 22(3): 1-19.